

Kotunet

- julkaisu 4

Sisältö

Tiivistelmä	2
1 Projektin tausta ja tavoitteet	3
2 Projektin toteuttaminen	4
2.1 Organisoituminen	4
2.2 Resurssit	5
2.3 Tehtävät	5
3 Projektin eteneminen	6
3.1 Alli-verkoston perustaminen, ylläpito ja kehittäminen	6
3.2 Arviointivälineiden kehittäminen	12
3.3 Kustannuslaskentamallin kehittäminen	13
4 Projektin lopputulokset	14
4.1 Laatuverkostomalli	14
4.2 Arviointivälineet	15
4.3 Asumispalvelujen kustannusten analysointimalli	15
5 Projektin arviointi	15
5.1 Toteutuksen arviointi	15
5.2 Lopputulosten arviointi	16
6 Tulevaisuuden näkymät ja jatkosuunnitelmat	16
Liitteet	18

Susanna Hintsala, Ilona Ainali ja
Leena M. Matikka

Voimavarat vaikuttaviksi

Projektin loppuraportti

Tiivistelmä

Susanna Hintsala, Ilona Ainali ja Leena Matikka (2004). Voimavarat vaikuttaviksi. Projektin loppuraportti.

Kehitysvammopalvelujen rakenne on muuttunut viime vuosikymmeninä. Laitospaikat ovat vähentyneet puoleen ja yhteisöön integroituja asumispalveluja käyttää jo suurempi joukko kehitysvammaisia kuin koskaan käytti suurten laitosten tarjoamaa laitoshoidoa. Asuntoja ei ole edelleenkään riittävästi kehitysvammaisille ja tarpeita vastaavaa asuntoa voi joutua jonottamaan kohtuuttoman kauan.

Voimavarat vaikuttaviksi -projektin päämääräksi asetettiin kehitysvammaisten asumispalvelujen laadun ja kustannusten hallinnan kehittäminen laatuverkoston ja tutkimuksen avulla. Projektin tehtävänä oli perustaa verkosto, jossa palvelujen tuottajat yhdessä palvelujen käyttäjien kanssa arvioivat ja kehittävät asumispalvelujen laatua.

Projekti käynnistyi huhtikuussa 2001 ja päättyi 31.12.2003. Projektissa kehitettiin uusi verkostomalli kehitysvammopalvelujen laadun arviointiin ja kehittämiseen. Projektissa työskentely rajattiin asumispalveluihin, mutta jatkossa kehitettyä verkostorakennetta voidaan hyödyntää myös muissa palveluissa.

Projektin aikana Alli-verkoston toimintaan osallistui 40 jäsentä, joista kuntia oli 11 ja asumispalveluyhteisöjä 29. Verkoston jäsenet suorittivat verkoston tuella 10 etapin laatu-

kierroksen, joka sisälsi kunkin jäsenen asumispalvelujen nykytilanteen arvioinnin ja palvelujen kehittämistä. Kunnille ja asumispalveluyksiköille suunniteltiin oma laatukierrosmalli. Verkostossa kiinnitettiin erityishuomio kehitysvammaisten osallistumiseen. Kehitysvammaiset olivat mukana paikallisten laatutiimien työskentelyssä ja/tai palvelujen käyttäjien laaturyhmissä. Projektissa järjestettiin runsaasti erilaista koulutusta ja konsultaatiota verkoston jäsenille sekä koottiin tietoa verkoston Extranettiin (AlliNettiin), jossa toimivat myös verkoston jäsenten sähköiset keskusteluryhmät.

Projektissa kehitettiin välineitä asumispalvelujen laadun ja kustannusten analysointiin. Kustannusten analysointimallia kehitettiin yhteistyössä Lapin yliopiston kanssa. Tutkimuksessa rakennettiin kustannuslaskentamalli kehitysvammaisten asumispalvelujen kustannusten suunnittelun, seurannan ja analysoinnin tueksi. Tutkimuksessa rajauduttiin selvittämään asumisyksiköiden toimintojen kustannuksia ja niiden aiheuttajia. Muina arviointivälineinä julkaistiin Keto - kehitysvammaisen toimintakyvyn arviointiasteikko. Projektissa kerättiin tietoa asumispalvelujen järjestämisestä, palvelutuotannon laadusta ja palvelujen saatavuudesta.

Asiasanat • kehitysvammaisten asuminen, palvelujen laatu, kustannukset, laadun arviointi, palvelujen kehittäminen, verkostoituminen

I Projektin tausta ja tavoitteet

Kehitysvammaisten asema on muuttunut suomalaisessa yhteiskunnassa. Kehitysvammaisten palvelujen kehitystä ovat ohjanneet normalisaation ja inklusion periaatteet. Tavoitteena on, että kehitysvammaiset liittyisivät yhteiskuntaan ja olisivat sen täysivaltaisia jäseniä. Käytännössä kehitysvammaiset ihmiset syrjäytyvät kuitenkin muita useammin, jos eivät saa oikeanlaista tukea ja apua yhteiskunnalta. Erityisesti sosiaali- ja terveyspalvelujen toteuttamisessa pitäisi entistä enemmän painottaa yhteiskuntaan liittymistä tukevia ratkaisuja ja toimintakäytäntöjä.

Laitospaikat ovat viime vuosikymmenen aikana vähentyneet puoleen. Kehitysvammalaitoksissa asui vuoden 2003 lopussa 2728 kehitysvammaista. Yhteisöön integroitua asumispalveluja käyttää jo suurempi joukko kehitysvammaisia kuin koskaan käytti suurten laitosten tarjoamaa laitoshoidtoa (vuoden 2003 lopussa 6943 kehitysvammaista). Mutta ovatko uudet asumispalvelut laadukkaita vai ovatko niiden toimintakäytännöt yhtä laitosmaisia kuin aikoinaan laitospalvelujen? Projektia käynnistettäessä kehitysvammakentässä oltiin huolissaan mm. erityisosaamisen säilymisestä ja asumispalvelujen laadusta ja määrästä. Kehitysvammaisille ei ollut riittävästi asuntoja ja palvelujen laatu vaihteli merkittävästi.

Voimavarat vaikuttaviksi -projektin päämääräksi asetettiin kehitysvammaisten asumispalvelujen laadun ja kustannusten hallinnan kehittäminen laatuverkoston ja tutkimuksen avulla. Projektin tehtävänä oli perustaa verkosto, jossa palvelujen tuottajat yhdessä palvelujen käyttäjien kanssa arvioivat ja kehittävät asumispalvelujen laatua.

Lähtökohtana verkoston kehittämisessä oli se, että palvelujärjestelmän muutoksessa joudutaan etsimään uusia toimintamuotoja kehitysvammaisuutta koskevan erilaisen asiantuntemuksen ja kokemuksellisen tiedon ylläpitämiseksi ja kehittämiseksi. Kehitysvammaliiton aiemmin toteuttamissa laadunarviointi- ja kehittämishankkeissa¹ oli saatu kokemuksia, jotka osoittivat, että uusien toimintakäytäntöjen omaksuminen, juurtuminen ja jatkuva kehittäminen onnistuu parhaiten verkostoissa, joissa samoja palveluja tuottavat yhteisöt vaihtavat kokemuksiaan ja saavat asiantuntijatukea itselleen tärkeissä kehittämiskohteissa. Luonnolliset tai määrääjäksi perustetut verkostorakenteet eivät takaa riittävää tukea eivätkä mahdollista laajaa osallistumista, vaan tarvitaan struktuuri, joka tarjoaa yhteisöille pitkäaikaisen tuen ilman raskasta organisaatiota ja korkeita kustannuksia.

¹ Kehitysvammaliitto on toteuttanut laadunarviointi- ja kehittämishankkeita kehitysvamma-alalla 1990-luvun alusta alkaen. Merkittäviä hankkeita ovat olleet vuosina 1990-1993 toteutettu Toimiva vammaishuolto kunnassa -projekti, vuosina 1993-1996 toteutettu Kehitysvammapalvelujen tuloksellisuus ja laatu -projekti sekä vuosina 1996-1998 toteutettu Paikalliset laatu- ja järjestelmät -projekti. Erillishankkeiden ohella Kehitysvammaliiton Tutkimusyksikkö Kotu on kehittänyt kahta laadunarviointimallia. Assi-arviointipalvelu on kehitetty asumisyhteisöjen laadunarviointiin ja Asseri-arviointipalvelu kuntien kehitysvammapalvelujen laadunarviointiin. Assi-arvioinnissa käytetään valtakunnallisia vertailutiedostoja, jotka on koottu tietopankkiin arviointien yhteydessä. Asseri-arviointeja eli kunnan kehitysvammapalvelujen kokonaisarviointeja ja kehittämissuunnitelmia on vuosina 1999-2003 tehty Jyväskylän seudulle (Jyväskylän kaupungin ja Jyväskylän maalaiskunnan seudullinen tarkastelu), Jämsän seudulle (Jämsän ja Jämsänkosken kaupunkien seudullinen tarkastelu), Iin kunnalle (kuntatarkastelu) ja Laukaan kunnalle. Kuntayhtymän kokonaistilanteen selvitys on tehty Keski-Suomen sosiaalipalvelujen kuntayhtymässä (kuntayhtymätarkastelu).

Projektin päämäärä ja tehtävät

1.4.2001 käynnistyneen ja 31.12.2003 päättyneen Voimavarat vaikuttaviksi –projektin päämääränä oli kehitysvammaisten asumispalvelujen laadun ja kustannusten hallinnan kehittäminen laatuverkoston ja tutkimuksen avulla. Projektin tehtävät jaoteltiin kolmeen kokonaisuuteen:

1. Alli-laatuverkoston perustaminen, ylläpito ja kehittäminen,
2. laadun arviointivälineiden kehittäminen sekä
3. asumispalvelujen tuotteistaminen ja siihen kytkeytyvä kustannusten analysointi.

2 Projektin toteuttaminen

2.1 Organisoituminen

Projektiorganisaatio koostui seuraavista tahoista:

1. Kehitysvammaliiton tutkimusyksikkö (Kotu)

Kehitysvammaliiton tutkimusyksiköllä oli päävastuu projektin toteutuksesta.

2. Projektin johtoryhmä

Projektin johtoryhmän kokoonpano suunniteltiin huolellisesti. Johtoryhmään koottiin palvelujen tuottajien edustajia ja laatu-, verkostotyön- ja kustannuslaskennan asiantuntijoita (liite 1). Johtoryhmä arvioi ja ohjasi projektin toteutusta. Johtoryhmä kokoontui projektin aikana 11 kertaa.

3. Projektin alihankkijat (ostopalveluna toteutettavat projektin osiot)

Kehitysvammaliiton koulutusyksikkö osallistui verkoston koulutus- ja konsultaatiopalvelujen kehittämiseen. Koulutusyksikön työntekijät

toimivat verkoston kouluttajina ja konsultteina. Projektissa toteutettiin etukäteisarviointi Net Effect Oy:n toimesta. Projektin tuotekehittelyssä ja verkoston markkinoinnin suunnittelussa projektia konsultoi KTM Jorma Sipilä (OD-Institute Oy). Asumispalvelujen kustannuslaskentamallin kehittäminen toteutettiin Lapin yliopiston kanssa.

4. Tuotteistustiimi

Alli-verkosto ja siinä toteutettavat laatukierrokset olivat vuonna 2001 Kehitysvammaliitossa tuotteistamisen kohteena. Tuotteistamistiimiin kuuluivat Kehitysvammaliiton tutkimusjohtaja, koulutuspäällikkö, projektiin palkatut projektipäällikkö ja tutkija. Projektin projektipäällikkö toimi projektin tuotevastaavana. Vuonna 2003 tuotteistamista jatkettiin projektissa saatujen kokemusten perusteella ja verkostomalli ja laatukierrokset hiottiin lopulliseen muotoon. Vuonna 2003 tuotekehittelyyn osallistuivat Alli-tiimin työntekijät.

2.2 Resurssit

Raha-automaattiyhdistys tuki projektissa toteutettavaa tutkimus- ja kehittämistyötä. Verkoston jäseniltä perittävillä jäsenmaksuilla katettiin laatuverkoston jäsenpalveluja. Projektin kokonaisbudjetti vuosina 2001-2003 oli 467 000 euroa, josta jäsenmaksujen ja muiden tuottojen osuus oli noin 148 000 euroa. Ray vähensi projektin ensimmäisen toteutusvuoden jälkeen projektin rahoitusta vuodelle 2002 noin 15 %. Projektissa jouduttiin supistamaan tulostavoitteita laadun arviointiasteikkojen kehittämisen osalta. Muilta osin projektissa pysyttiin alkuperäisessä suunnitelmassa.

Projektin käynnistämävaiheessa projektissa työskenteli erikoissuunnittelija (myöhemmin nimettiin projektipäälliköksi) ja osa-aikainen tutkija. Heidän lisäksi Tutkimusyksikön tutkimusjohtaja, joka toimi projektin johtajana, osallistui projektin suunnitteluun ja Alli-verkostomallin kehittämiseen. Projektiin palkattiin projektisihteeri 15.11.2001 ja tutkija kustannusten analysointimallin kehittämiseen toukokuussa 2002. Tutkija jatkoi työtään syyskuussa 2002 Lapin yliopistossa solmitun yhteistyösopimuksen mukaan. Vuonna 2003 projektiin palkattiin kokopäiväinen konsultti, kun verkoston toiminta oli laajentunut 40 jäsenen. Kehitysvammaliiton koulutusyksikön ja tutkimusyksikön työntekijöitä toimi verkoston konsultteina ja kouluttajina.

Liitteessä 2 on lueteltu projektin henkilöstöresurssit vuosina 2001-2003.

2.3 Tehtävät

Projektin tehtävänä oli:

- Alli-laatuverkoston perustaminen, ylläpito ja kehittäminen,
- laadun arviointivälineiden kehittäminen
- sekä asumispalvelujen tuotteistaminen ja siihen kytkeytyvä kustannusten analysointi

Projektin ensimmäisenä toteutusvuonna 2001 suunniteltiin verkostomallia sekä verkostossa toteutettavaa arvioinnin ja kehittämisen ohjelmaa laatukierrosta. Verkoston jäsenhankinta käynnistettiin elokuussa 2001. Vuonna 2002 pääpaino oli verkoston ylläpidossa ja uusien laatukierrosten käynnistämässä. Vuonna 2003 verkostomallia kehitettiin saatujen kokemusten perusteella sekä syksyllä 2003 alettiin vakiinnuttaa verkostoa osaksi Kehitysvammaliiton toimintaa. Verkostomallia muutettiin kevyemmäksi tukipalvelujen osalta. Jäsenpalvelut tuotteistettiin sekä laatukierrosta tukevat materiaalit (Alli-kansio, joka sisältää ohjeet laatukierroksen etappien suorittamiseksi) kirjoitettiin valmiiksi.

Verkostomallin kehittäminen oli tehtävistä laajin ja siihen resursoitiin eniten työaika. Muutokset rahoituksessa vaikuttivat siten, että arviointivälineiden kehittämistä jouduttiin supistamaan alkuperäisestä suunnitelmasta. Asumispalvelujen tuotteistamiseen ja kustannusten analysointiin liittyvä tutkimus tilattiin Lapin yliopistolta.

Projektissa työskenneltiin tiiminä (jota myöhemmin kutsuttiin Alli-tiimiksi), jota projektipäällikkö johti. Kullekin tiimin työntekijälle määriteltiin oma tehtäväkokonaisuus ja vastualueet projektissa ja tuotekehittelyssä. Tehtäviä muutettiin tarvittaessa ja projektin edetessä. Erityisesti kiinnitettiin huomiota tiimin sisäiseen tiedonkulkuun. Tiimin työskentelyä varten perustettiin yhteinen tietokanta ja arkisto, johon projektin tiedostot dokumentoitiin. Projektissa laadittiin toimeenpanosuunnitelma, tiedotus- ja markkinointisuunnitelma sekä sisäisiä prosessikuvauksia verkoston jäsenpalvelujen hallintaa varten.

Uusien työntekijöiden, mm. konsulttien, perehdyttämisessä hyödynnettiin työparityöskentelyä. Verkoston kouluttajista ja konsulteista rakennettiin konsulttirinki, joka kokoontui projektin aikana noin 4 kertaa vuodessa. Projektipäällikkö ohjasi ja koordinoi konsulttiringin toimintaa. Konsulttien arviointi- ja kehittämispalaverissa kehitettiin verkoston koulutus- ja konsultaatiopalveluja.

3 Projektin eteneminen eri tehtäväkokonaisuuksissa

3.1 Alli-verkoston perustaminen, ylläpito ja kehittäminen

Projektin tavoitteena oli kehittää laatuverkostomalli, jossa palvelujen tuottajat yhdessä palvelujen käyttäjien kanssa arvioivat ja kehittävät asumispalvelujen laatua. Ideana oli, että verkosto tarjoaa asiantuntija-apua ja vertaistukea jäsenilleen. Verkoston kehittämisessä erityistä huomiota kiinnitettiin laatuverkoston kokonaisuuden ja osien toimivuuteen sekä välitettävän asiantuntemuksen laatuun. Verkostolle laadittiin säännöt, jotka Kehitysvammaliiton liittohallitus hyväksyi. Säännöissä kuvattiin mm. verkoston toimintaperiaatteet, jäseneksi liittyminen, verkoston johtoryhmän avulla toteutettava hallinnointi, jäsenille annettavien laatuodistusten myöntämisperusteet ja -käytännöt sekä jäseniltä perittävien palvelumaksujen määrätymisperusteet.

Verkoston kehittämisessä hyödynnettiin Englannissa toimivan asumispalvelujen laatuverkoston (Quality Network) toimintaideaa ja verkoston työskentelyssä saatuja kokemuksia. Projektin työntekijät tapasivat syksyllä 2001 verkoston englantilaisen kehittäjän Kehitysvammaliiton järjestämässä kehitysvammatuutkimuksen konferenssissa.

Verkoston toiminta käynnistyi helmikuussa 2002, jolloin ensimmäiset kolme kuntaa ja 13 asumispalveluyhteisöä aloittivat työskentelynsä verkostossa. Tästä ryhmästä muodostui verkoston pilottiryhmä, joka testasi ja antoi palautetta verkostomallista ja sen tarjoamista palveluista. Syyskuussa 2002 verkostoon liittyivät seuraavat neljä kuntaa ja 9 asumispalveluyhteisöä. Helmikuussa 2003 käynnistettiin verkoston kolmas ryhmä, johon kuului neljä kuntaa ja seitsemän asumispalveluyhteisöä. Projektin päättyessä 31.12.2003 Alli-verkoston toimintaan osallistui 11 kuntaa ja 29 asumispalveluyhteisöä. Raportin liitteessä 3 on verkoston jäsenluettelo.²

Taulukko 1. Alli-verkoston jäsenet vuosina 2002-2003

Jäsenyyden muoto	Kevät 2002	Syksy 2002	Kevät 2003	Yht.
Kuntajäsenet	3	4	4	11
Asumisyhteisöjäsenet	13	9	7	29
Yhteensä	16	13	11	40

Taulukossa 2 on kuvattu verkoston jäsenten maantieteellinen sijoittuminen. Vuosina 2002-2003 verkostossa oli eniten jäseniä Länsi-Suomen läänin alueelta. Itä-Suomesta ja Lapista oli vähiten jäseniä.

Taulukko 2. Verkoston jäsenten sijoittuminen lääneittäin

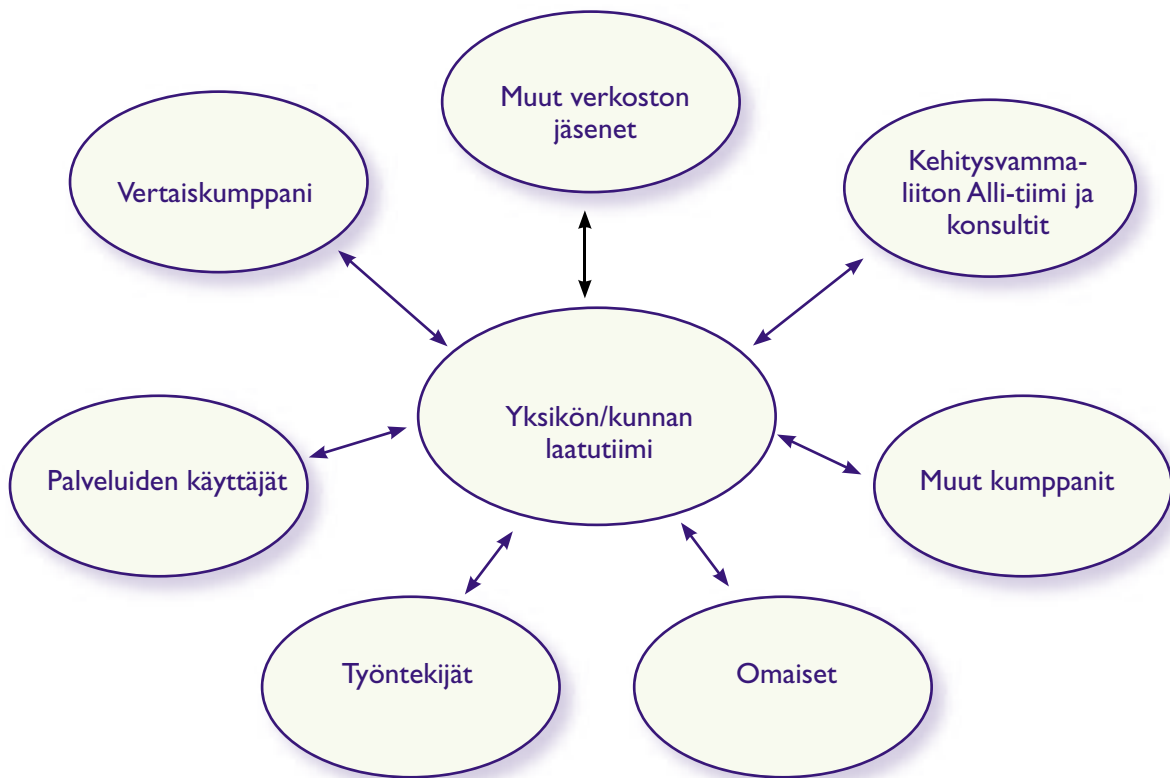
Lääni	Kuntajäsenet	Asumisyhteisöjäsenet	Yht.
Etelä-Suomen lääni	3	8	11
Länsi-Suomen lääni	5	15	20
Itä-Suomen lääni	0	2	2
Oulun lääni	2	3	5
Lapin lääni	1	1	2
Yhteensä	11	29	40

²Tammikuussa 2004 käynnistettiin verkoston IV laatukierros ja seitsemän uutta jäsentä aloitti työskentelynsä verkostossa.

Verkostomalli

Laatuverkosto nimettiin Alli-laatuverkostoksi (myöhemmin Alli-verkosto). Projektin aikana verkostoon otettiin jäseneksi asumispalveluyksiköitä, kuntia ja kuntayhtymien asumisyksiköitä ja laitososastoja. Pieniä kuntia suositeltiin liittymään Alli-verkostoon seutukunnittain, mikä mahdollistaa asumispalvelujen tarkaste-

lun laajemmassa kokonaisuudessa. Verkoston jäsenyyttä haettiin jäsenhakemuslomakkeella. Verkoston johtoryhmä käsitteli jäsenhakemukset ja hyväksyi verkoston jäsenet. Alli-verkoston jäsenille toimitettiin jäsendiplomi, joka oli voimassa koko jäsenyyden ajan.

Kuvio 1. Alli-verkoston rakenne jäsenen näkökulmasta.

Verkoston työskentelymuodot

Alli-verkosto toimi sekä valtakunnallisena verkostona, johon kuuluivat kaikki verkoston jäsenet, että verkoston jäsenten kokoamina paikallisina laatutiiminä. Paikallisten laatutiimien toimintaan osallistuivat työntekijät, kehitysvammaiset palvelujen käyttäjät sekä heidän läheisensä. Laatutiimien kokoonpanot vaihtelivat kunnittain ja asumispalveluyksiköittäin. Laatutiimien toiminnasta ja jäsenten

toteuttamista laatuhankeista tullaan laatimaan erillisraportti keväällä 2005. Jäsenet nimesivät laatuvaastaavan, jonka tehtävänä oli toimia verkoston yhdyshenkilönä. Kullekin laatuvaastaavalle suositeltiin nimettävän vara-laatuvaastaava. Suurin osa jäsenistä nimesikin kaksi laatuvaastaavaa, jotka osallistuivat työparina projektin järjestämiin laatuvaastavien koulutuksiin.

Verkoston työskentelymuotoina olivat valtakunnalliset laatuvaastavien koulutuspäivät, Alli-työkonferenssit, laatuvaastavien tapaamiset sekä paikallisesti toteutetut konsultaatiot. Verkoston jäsenten keskinäistä vuorovaikutusta varten perustettiin suljettu Extranet (nimettiin myöhemmin AlliNet:ksi), johon koottiin verkoston jäsenille ajankohtaisia tiedotteita sekä arvioinnin ja kehittämisen välineitä. AlliNetissä verkoston jäsenet pystyivät myös vaihtamaan kokemuksiaan sähköisissä keskusteluryhmissä.

Verkoston koulutus- ja konsultaatio-palvelut

Verkoston jäsenille tarjottiin runsaasti koulutusta ja konsultaatiota projektin aikana. Laatuvaastavien koulutusohjelma sisälsi koulutuspäiviä ja tapaamisia. Koulutuspäivien teemoina olivat:

- asumispalvelujen laatu
- tiimityöskentely
- laatuvaastavan rooli ja tiimin vetäminen
- asumispalvelujen arviointi
- arviointitiedon kerääminen erilaisilla välineillä
- kehitysvammaisten toimintakyvyn arviointi
- palveluvalikoiman laatiminen
- kehittämistyön vaiheet ja kehittämishankkeen onnistunut läpivienti
- kehittämissuunnitelman laatiminen
- vertaisarvioinnin suorittaminen
- kehittämistyön seuranta ja arviointi
- verkkovuorovaikutus ja sähköiseen keskusteluryhmään osallistuminen

Laatutiimien jäsenille suunniteltiin vuotuinen työkonferenssi, johon kaikki paikallisten laatutiimien toimintaan osallistuvat työntekijät, kehitysvammaiset ja heidän läheisensä olivat tervetulleita. Projektin aikana työkonferenssi järjestettiin kaksi kertaa. Ensimmäiseen konferenssiin osallistui 113 henkilöä. Vuoden 2003 työkonferenssi oli Voimavarat vaikuttaviksi -projektin päätösseminaari ja siihen osallistui 270 henkilöä. Konferenssi järjestettiin yhteistyössä Taideteollisen korkeakoulun Future Home Institutin kanssa. Konferenssiin osallistui myös muita kuin verkoston jäseniä. Konferens-

sissa oli 15 sessiota, joissa käsiteltiin asumispalvelujen laatua, esteetöntä rakentamista ja asuntojen esteettistä suunnittelua. Yhteistyötä Future Home Institutin kanssa on jatkettu projektin jälkeen.

Allin Extranet (myöhemmin AlliNet)

Verkoston Extranet tilattiin Niilo Mäki Instituutilta helmikuussa 2002 ja se oli käyttökunnossa huhtikuun alussa. Ensimmäinen viesti kirjoitettiin Extranetin keskusteluryhmään 3.4.2002. Konsultaatioissa ja koulutuksissa jäseniä perehdytettiin Extranetin ja keskusteluryhmien käyttöön ja jäsenet saivat kokeilla viestien kirjoittamista ja julkaisemista. Tarkoituksena oli pitää osallistumiskynnys aluksi mahdollisimman matalalla, jotta jokainen uskaltaisi kokeilla ja harjoitella keskusteluryhmän käyttöä.

Keskusteluryhmien lisäksi Allin Extranet sisälsi tiedotteet -osion, jossa tiedotettiin verkoston tapahtumista ja muista asumiseen ja kehitysvammopalveluihin liittyvistä tapahtumista. Materiaalipankkiin koottiin seuraavia välineitä ja dokumentteja jäsenten työskentelyn tueksi:

- Alli-kansion materiaali sähköisessä muodossa, mm. raportointipohjat ja suunnittelun apuvälineet
- arvioinnin välineet
- jäsenten yhteystiedot
- jäsenten kehittämissuunnitelmat ja
- koulutuksiin liittyvää materiaalia.

AlliNetissä oli vuoden 2003 lopulla 194 käyttäjää. Aktiivikäyttäjien joukko oli pieni, alle kymmenen henkilöä. Aktiivikäyttäjät kirjoittivat ahkerasti keskustelupalstalle, osa lähes viikoittain. Suurin osa käyttäjistä kävi lukemassa keskusteluryhmien viestejä ja tiedotteita sekä hakemassa materiaalia noin kerran kuukaudessa tai harvemmin.

Moni käyttäjä koki Extranetin käytön vaikeaksi. Myös tekniset ongelmat sekä itse Extranet-palvelussa että käyttäjien laitteissa vaikeuttivat Internetissä toimivan palvelun käyttöä. Suurin osa käyttäjistä oli asumisyksiköiden ohjaajia, joilla oli muiden töiden lomassa hyvin vähän aikaa käyttää tietokonetta.

Extranetin uudistamista ja siirtämistä uuden toimittajan alustaan ryhdyttiin suunnittelemaan loppuvuodesta 2003. Suunnitelmissa oli saada helppokäyttöinen, selkeä ja toimiva ratkaisu. Myös sisältöä ryhdyttiin kehittämään vastaamaan paremmin käyttäjien tarpeisiin. Käyttäjille lähetettiin kysely keväällä 2004. Uuden Extranet-ratkaisun toimittaja Crasman Co valittiin kesällä ja syyskuussa 2004 alkoi uuden AlliNetin toteutus.

Alli-laatukierrokset

Kunnille ja asumispalveluyhteisöille suunniteltiin oma asumispalvelujen arvioinnin ja kehittämisen ohjelma ”laatukierros”. Laatukierroksella palvelujen laadun arviointi ja kehittäminen jaettiin selkeisiin etappeihin. Kierrosmallin kehittämisessä erityistä huomiota kiinnitettiin myös laatuksitteisiin ja niiden ”konkretisoimiseen”. Tällä haluttiin varmistaa sekä työntekijöiden motivaatio ja sitoutuminen että helpottaa kehitysvammaisten mukaan ottamista laatukierroksen etapeille.

Laatukierros jaettiin 10 etappiin:

- alkuvalmistelut (etappi 1),
- asumispalvelujen nykytilanteen arviointi (etapit 2-6),
- kehittämissuunnitelman laatiminen (etappi 7),
- kehittämissuunnitelman toteuttaminen (etapit 8-9) ja
- laatukierroksen tulosten raportointi.

Etapilla 1 verkoston jäsenten tehtävänä oli perustaa laatutiimi ja muut tarvittavat kehittämissryhmät. Kukin jäsen raportoi Kehitysvammaliitolle, miten palvelujen käyttäjät oli suunniteltu otettavan mukaan laatukierrokselle. Etapeilla 2-6 arvioitiin asumispalvelujen järjestämisen nykytilannetta. Kuntakierroksella tarkasteltiin asumispalvelujen järjestämisen kokonaisuutta. Arvioinnin kohteena olivat:

- kunnan tarjoama asumisen palveluvalikoima
- asumispalvelujen yksilölliset tarpeet
- palveluohjausprosessi
- palvelujen organisoituminen ja
- arvioinnin yhteenveto (vahvuudet ja parantamisalueet)

Asumisyksiköiden laatukierroksella tarkasteltiin yksikössä asuvien kehitysvammaisten elämää ja yksikön toimintakulttuuria. Arviointi jaettiin seuraaviin arvioinnin kohteisiin:

- asukkaiden toiveet ja tarpeet
- asukkaiden elinolosuhteet ja asuinympäristö
- yksikön palveluvalikoima
- henkilökunnan toiminta ja yksikön toimintaedellytykset sekä
- arvioinnin yhteenveto (vahvuudet ja parantamisalueet).

Kuvio 2. Laatukierrosmalli

Laatukierroksella testattiin Kehitysvammaliiton tutkimusyksikössä aiemmin kehitettyjä laadun arvioinnin asteikkoja: SWB, Elpa, Kelpo ja Keto (ks. tarkemmin kohta 3.2 Arviointivälineiden kehittäminen). Jäsenille laadittiin yhteenvetoja heidän keräämistään tutkimusaineistoista. Kaiken kaikkiaan yhteenvetoja laadittiin projektin aikana 89.

Kehittämistyö jaettiin neljään etappiin: kehittämissuunnitelman laatiminen, kehittämistyö, kehittämistyön seuranta ja lopputulok-

set. Projektissa laadittiin jäsenten työskentelyn tueksi kehittämissuunnitelmalomake sekä apuvälineitä aikataulun laadintaan ja edistymisen seurantaan. Verkoston jäsenet valitsivat yhden parantamisalueen, jolla käynnistivät kehittämistyön.

Myöhemmin etappimallia muokattiin siten, että nykytilan arviointia kevennettiin ja vahvistettiin kehittämistyön osuutta laatukierroksella.

Taulukko 3. Asumispalveluyksiköiden ja kuntien toteuttamia kehittämishankkeita Alli-verkostossa vuosina 2002-2003.⁴

Kehittämishankkeen nimi	Kehittämisen kohde
Ikea-projekti	Ikääntyvien kehitysvammaisten asumispalveluiden sisältö
Kotirauha	Yksityisyyden lisääminen
Kotonakin voi viihtyä	Asukkaiden viihtyvyys ja vapaa-aika kotona
Henkilökohtainen arjen suunnitelma	Yksilöllisen arjen suunnitelman laatiminen jokaiselle vakitukselle asukkaalle
Onnela	Paloturvallisuuden kehittäminen
Kotikartanon uusjako	Resurssien jakaminen uudelleen
INTO – Innolla Toteuttamaan	Asukkaiden osallistuminen ja vaikuttamismahdollisuudet
Kotipäivien sisältöjen kehittäminen	Asukkaiden yksilöllinen huomioiminen
Vapaa-ajan ratoksi	Vapaa-ajan vietto kotona
Vaihtelua ikääntyvien arkeen	Kodin ulkopuolisen vapaa-ajan toiminnan kehittäminen
Kaikki kuulolle	Kommunikaatiotaitojen kehittäminen erilaisten asukkaiden tarpeita vastaavaksi
Harrastustoiminnan aktivointi	Vapaa-ajan toimintojen kehittäminen
Ylli-projekti	Henkilökunnan vastualueiden ja avaintehtävien pohtiminen ja jakaminen
Uuden palvelukeskuksen perustaminen	Kehitysvammaisten henkilöiden tarpeiden kartoittaminen uutta yksikköä varten
Askel	Asumisvalmennuksen kehittäminen
Asumisvalmennus	Asumisvalmennus asuntoloissa sekä tukiasunnoissa
Oma tupa – oma lupa	Itsenäisemmän asumisen tukeminen ja asumisvalmennus
Yhdessäolosta voimaa ja turvaa	Yhteisön hyödyntäminen ja asukkaiden elämänlaadun parantaminen kehittämällä asukkaiden välistä vuorovaikutusta ja yhteistyötä

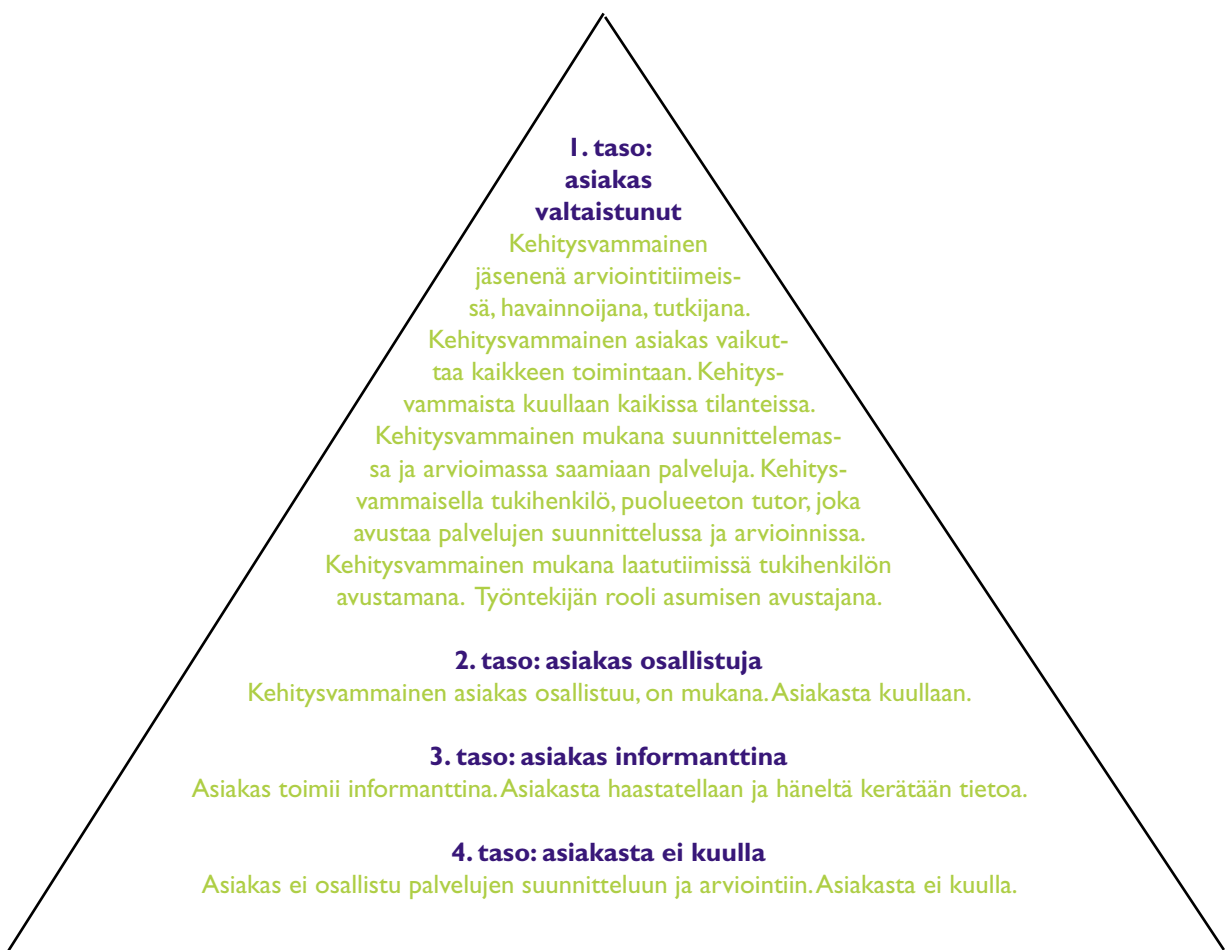
⁴Vuoden 2004 aikana on käynnistynyt 11 uutta kehittämishanketta Alli-verkoston tuella. Tällä hetkellä Alli-verkostossa on julkaistu kaiken kaikkiaan 27 jäsenen laatimaa asumispalvelujen kehittämissuunnitelmaa.

Verkostoitumista pyrittiin edistämään nimeämällä kullekin verkoston jäsenelle vertaiskumppani. Koulutuksissa harjoiteltiin vertaisarvioinnin tekemistä ja jäsenet vertaisarvioivat toistensa kehittämishankkeet.

Tavoitteena oli, että palvelujen tuottajat yhdessä palvelujen käyttäjien (kehitysvammaisten ja heidän läheistensä) kanssa suorittavat laatukierrosta. Kokemusten mukaan etappimalli helpotti kehitysvammaisten mukaan ottamista laatutyöhön. Myös laatuterminologian yksinkertaistamista ja ”arkeistamista” pidettiin hyvänä. Asiakkaiden kuuleminen ja täysivaltainen osallistuminen palvelujen suunnitteluun ja

kehittämiseen on suuri haaste kehitysvamma-palveluissa. Alli-verkoston toiminnassa saatiin mielenkiintoisia kokemuksia siitä, mitkä tekijät edistävät palvelujen käyttäjien osallistumista palvelujen laadun arviointiin ja kehittämiseen ja mitkä tekijät heikentävät osallistumista.

Verkoston kokemuksia ja saatuja tuloksia tullaan raportoimaan projektin sisällöllisissä raporteissa. Projektissa saatiin mielenkiintoisia tuloksia siitä, mitkä tekijät edistävät kehitysvammaisten siirtymistä tasoille 2 ja 1 (ks. kuvio 3) eli miten asiakkaita voidaan tukea oman elämänsä päätöksenteossa ja suunnittelussa.

Kuvio 3. Kehitysvammaisten asiakkaiden osallistumisen tasot palvelujen arviointiin ja suunnitteluun.

Vuoden Alli-tunnustus-palkinto

Projektissa perustettiin Vuoden Alli -tunnustus-palkinto. Sääntöjen mukaan tunnustus-palkinto myönnetään henkilölle tai yhteisölle, joka on omalla toiminnallaan edistänyt vammaisten ihmisten asumispalvelujen laatua. Vuoden Alli -tunnustus jaettiin ensimmäisen kerran projektin päätösseminaarissa marraskuussa 2003. Johtoryhmässä päädyttiin siihen, että vuoden Allin valinnassa käytetään seuraavia perusteita: Ehdotettu henkilö, yritys tai yhteisö on vaikuttanut asenteisiin tai toimintakulttuuriin vammaisten hyvää asumista edistävästi; vaikuttanut esteettömään ja esteettisen rakentamisen käytäntöihin; edistänyt vammaisten yhteiskuntaa liittymistä, inklusiota tai tehnyt pitkäjänteistä laatutyötä yhdessä asiakkaiden kanssa

Vuoden 2003 Allia haettiin valtakunnallisella haulla. Määräaikaan mennessä tuli 29 ehdotusta. Verkoston johtoryhmä päätti, että Vuoden 2003 Alli -tunnustus-palkinto – Oiva Toikan suunnittelema Alli-lintu ja kunniakirja - annettiin ensimmäisellä kerralla Kehäkukka ry:lle. Kehäkukka ry. on kehitysvammaisten nuorten vanhempien perustama yhdistys, joka on rakennuttanut vuonna 2001 Vantaalle Kehäkukka-kodin yhdeksälle nuorelle. Kodit on sijoitettu kaksikerroksiseen rivitaloon. Jokaisella nuorella on oma 35 neliön suuruinen asunto, johon on oma sisäankäynti. Jokaisessa asunnossa on keittiö ja kylpyhuone sekä parveke tai terassi.

Ensisijaiset perustelut sille, että Vuoden Alli -tunnustus päätettiin antaa juuri Kehäkukka ry:lle olivat seuraavat:

- Kehäkukka ry:n perustaneet kehitysvammaisten nuorten vanhemmat ovat tehneet uranuurtavaa työtä ja toimineet kannustavana esimerkkinä.
- Aukkaat ovat olleet tiiviisti mukana asuntojen suunnittelusta lähtien.
- Asuntojen suunnittelun lähtökohtana oli normaali asumisstandardi.
- Esteettömyys on ollut suunnittelun peruslähtökohtia.
- Asunnot on suunniteltu niin, että niissä on mahdollista asua pitkään mutta ne voivat toimia myös välietappina.
- Jokainen nuori voi asua itsenäisesti omassa asunnossaan.

- Kehäkukka antaa mahdollisuuden nuorten itsenäistymiseen mutta yhteisön palvelut ovat käytettävissä. Jokainen voi halutessaan osallistua yhteisiin ruokailuihin tai harrastuksiin.
- Tavoitteena on ollut kehitysvammaisten asumistason kohottaminen.
- Kehäkukka ry:n jäsenet ovat aktiivisesti olleet kertomassa eri tilaisuuksissa ja tilanteissa omista lähtökohdistaan ja syistä Kehäkukka-kodin perustamiseen ja tällä tavoin vaikuttaneet niin päättäjien mielipiteisiin kuin yleisiin asenteisiin suhtautumisessa kehitysvammaisten henkilöiden asumisen laatuun.

Seuraavan kerran Vuoden Alli-tunnustus-palkinto myönnetään 2004.

3.2 Arviointivälineiden kehittäminen

Yhdessä verkoston jäsenten kanssa testattiin Kehitysvammaliiton tutkimusyksikössä aiemmin kehitettyjä asumisyksiköiden palvelujen laadun arviointiin suunniteltuja asteikkoja: SWB, Elpa, Kelpo ja kehitysvammaisten toimintakyvyn arviointiasteikko. Tutkimusyksikössä on kehitetty asumispalvelujen laadun arviointiin kolme arviointiasteikkoa. SWB (Subjekttiivisen hyvinvoinnin arviointiasteikko) perustuu asiakkaan haastatteluun ja se mittaa kehitysvammaisen kokemaa elämänlaatua seuraavilla osa-alueilla: kotiin ja asumiseen liittyvät valinnanmahdollisuudet, turvallisuus, sosiaaliset suhteet, onnellisuus, terveys ja stressi, työ ja sosiaalinen vaihto. Elpa (elinolosuhteiden arviointiasteikko) perustuu asiakkaan lähihenkilön täyttämään kyselyyn ja se auttaa henkilökuntaa arvioimaan kehitysvammaisen asiakkaan elinolosuhteita ja hänen palvelujensa riittävyyttä. Kelpo-asteikolla (kehitysvammalajien arviointiasteikko) arvioidaan asumisyksikön toimintakulttuuria, henkilöstön työkäytäntöjä ja toimintaperiaatteita. Tiedot kerätään ryhmäkeskustelun yhteydessä. Kolme asteikkoa antavat yhdessä henkilön taustatietojen kanssa mahdollisuuden arvioida, missä asioissa yksikön asumispalvelu toteutuu hyvin ja missä pitäisi käytäntöjä parantaa. Asteikoilla

kerättävät tiedot lisätään jatkuvasti karttuvaan tietokantaan, joka mahdollistaa yksikön tulosten vertaamiseen valtakunnalliseen tasoon. Asteikkoja ei ole vielä julkaistu.

Kuntien laatukierrokselle kehitettiin uusia välineitä asumispalvelujen tarvekartoitukseen. Excel-pohjaiset välineet tukevat yksilöllisen palvelusuunnittelun ja kartoitusten tietojen yhdistämistä tuloksena asiakkaiden yksilöllisiin tarpeisiin perustuvat palvelulajikohtaiset kuntatason tiedot. Tarvetietojen keruu suositeltiin tehtäväksi siten, että yhdistelmätiedot saatiin nykytilanteesta, parista seuraavasta vuodesta ja hiukan pitemmällä aikavälillä. Välineiden kehittäminen on kesken.

Asteikoista saatiin valmiiksi projektin rahoituksella ”Keto - toimintakyvyn arviointiasteikko”, josta julkaistiin käyttöopas ja arviointilomake. Keton käytöstä saatiin projektissa erittäin hyviä kokemuksia. Ketoa käytettiin apuvälineenä mm. kehitysvammaisten toimintakyvyn arvioinnissa ja seurannassa, yksilöllisten suunnitelmien laadinnassa sekä työvälineenä kehitysvammaisten asumisvalmennuksessa. Keto - asteikko perustuu amerikkalaiseen kehitysvammaisuuden määrittelyyn sekä WHO:n uudistettuun vammaisuuden luokitteluun (ICF). Arvioinnin suorittaa kehitysvammaisen hyvin tunteva lähihenkilö graafisilla analogiasteikoilla, jotka mittaavat seuraavia toimintakyvyn osa-alueita: liikkuminen, hygienia ja siisteys, kotiaskareet, työkyky, sosiaaliset taidot, ihmissuhteet, ilmaisutaidot, viestien ymmärtäminen, yhteisön hyödyntäminen, oman toiminnan hallinta, terveellisyys, toiminnallinen oppiminen ja vapaa-ajan käyttö. Tuloksena saadaan henkilön toimintakyvyn profiili, jota voidaan verrata valtakunnallisiin viitearvoihin. Asumisyksikön kaikkien asiakkaiden tiedot voidaan koota Excel-pohjaan, josta vertailuprofiilit muodostuvat automaattisesti. Keto - asteikon julkaiseminen sai hyvän vastaanoton. Kun kehitysvamma-alalta on puuttunut toimintakyvyn mittari, on Ketoa ryhdytty käyttämään myös asiakkaiden hoitoisuuden ja yksikön henkilöstömitoitusten apuvälineenä. Jatkokehittäminen nämä käyttötarkoitukset huomioiden olisikin kiireellistä.

3.3 Kustannuslaskentamallin kehittäminen

Voimavarat vaikuttaviksi -projektin päämääränä oli asumisen laadun parantamisen lisäksi tarkastella asumispalvelujen kustannuksia. Palvelujen sisällön arvioinnin rinnalle tarvitaan tietoa myös niiden tuottamiseen tarvittavista kustannuseristä. Tavoitteena oli rakentaa kustannuslaskentamallia kehitysvammaisten asumispalvelujen kustannusten suunnittelun, seurannan ja analysoinnin avuksi. Tämä projektin osio toteutettiin Lapin yliopiston kanssa. Osion toteuttamiseen palkattiin tutkija, joka työskenteli aluksi Kehitysvammaliiton ja myöhemmin Lapin yliopiston työntekijänä. Lapin yliopisto ohjasi tutkijan työskentelyä laskentatoimeen liittyvissä kysymyksissä ja Kehitysvammaliitto kehitysvamma-alan ja -palvelujen kysymyksissä. Johtoryhmän asiantuntemus oli merkittävä apu erityisesti tässä osatehtävässä.

Tutkimuksessa päädyttiin tarkastelemaan ryhmäkodeissa tuotettuja asumispalveluja. Tutkimukseen valittiin kolme pilottiyksikköä Alli-verkostosta. Kaksi yksiköistä oli kunnan ylläpitämiä ja yksi yksityisen palveluntuottajan ylläpitämä yksikkö. Hanke eteni siten, että syksyllä 2002 tutkija perehtyi aiempaan tutkimukseen, laati alustavan asumispalvelujen toiminto- ja tehtäväluettelon sekä teki hahmotelman kustannuslaskentamallista. Mallin kehittäminen perustui toimintolaskentaan. Tutkimuksen lopputuloksena muodostettiin työajanseurannan tulosten sekä resurssien ja toimintojen kokonaiskustannusten laskentapohjat. Varsinainen työskentely pilottiyksiköiden kanssa käynnistyi alkuvuodesta 2003, jolloin käynnistettiin tiedonkeruu yksiköissä. Hankekokonaisuus saatiin valmiiksi helmikuussa 2004.

4 Projektin lopputulokset

4.1 Laatuverkostomalli

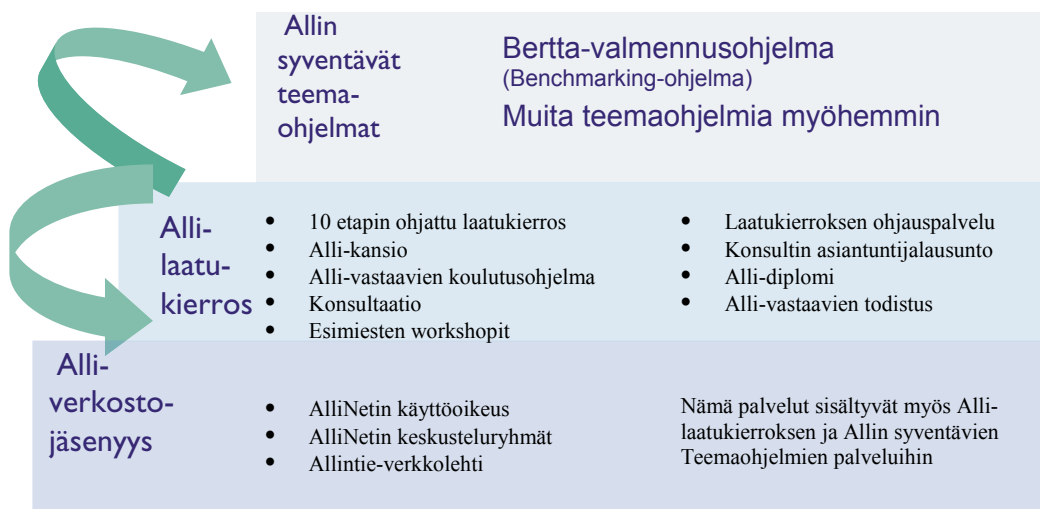
Projektin tärkein tavoite oli kehittää verkostomalli, joka tukee asumispalvelujen tuottajia, ostajia ja asiakkaita palvelujen laadun arvioinnissa ja kehittämisessä. Projektissa rakennettiin All-i-verkostomalli ja verkostomallia testattiin 40 jäsenorganisaation kanssa, jotka antoivat palautetta mallin toimivuudesta ja erillispalvelujen laadusta. Mallia kehitettiin saadun palautteen perusteella.

Alli-verkosto vakiinnutettiin osaksi Kehitysvammaliiton toimintaa. Projektin päätyttyä verkosto ja siinä toteutettavat laatu- ja kehittämiskierrokset jäivät osaksi Kehitysvammaliiton toimintaa.

Joulukuussa 2003 laadittiin myös ensimmäiset suunnitelmat vuonna 2004 käynnistyvistä verkoston syventävistä teemaohjelmista.

Kuviossa 4 on kuvattu All-i-verkostomalli, verkostossa toteutettavat laatu- ja kehittämiskierrokset ja ohjelmien sisältämät palvelut.

Kehitettyä verkostomallia voidaan jatkossa hyödyntää myös muissa palveluissa (esim. vammaisten työtoiminnan laadun arvioinnissa ja kehittämisessä) ja se on siirrettävissä sovellettavain osin myös muihin hyvinvointipalveluihin (esim. vanhustenhuolto).

Kuvio 4. All-i-verkoston palvelut.

4.2 Arviointivälineet

Projektin lopputuloksena valmistui Keto – toimintakyvyn arviointiasteikko. Asteikosta julkaistiin käyttöopas ja arviointilomake. Keto-toimintakyvyn arviointiasteikko on tarkoitettu kehitysvammaisen henkilön toimintakyvyn arviointiin.

Asumispalvelujen laadun arviointiasteikkoja (SWB, Elpa, Kelpo) ja kuntien palvelu-suunnitteluvälineitä ei ollut mahdollista valmistaa projektin aikana julkaisuksi. RAY:n projektirahoitusta vähennettiin projektin ensimmäisen toteutusvuoden jälkeen, ja tästä johtuen projektin resurssit keskitettiin muihin osatehtäviin.

4.3 Asumispalvelujen kustannusten analysointimalli

Kustannusten analysointimallia kehitettiin yhteistyössä Lapin yliopiston kanssa. Tutkimuksessa rakennettiin kustannuslaskentamalli kehitysvammaisten asumispalvelujen kustannusten suunnittelun, seurannan ja analysoinnin tueksi. Mallin avulla voidaan tehdä näkyväksi, miten eri tavalla järjestettyjen asumispalvelujen sisältö ja kustannukset muodostuvat. Tutkimuksessa rajauduttiin selvittämään asumisyksiköiden toimintojen kustannuksia ja niiden aiheuttajia.

Tutkimuksen raportissa (ks. Renko, Merja, 2004) esitellään toimintolaskennan ja tuotteistamisen periaatteita ja niiden hyödynnettävyyttä organisaatioiden toiminnan kehittämisessä, kustannusten analysointimallin kehittämisen teoreettisia lähtökohtia sekä miten toimintolaskenta toteutettiin vaihe vaiheelta tutkimuksen pilottiyksiköissä. Kehitetyt laskentapohjat julkaistaan tutkimusraportin liitteenä olevassa CD-Rom-levykkeessä. Tutkimusraportti ja siihen liittyvä CD-Rom-työväline on parhaillaan taitto- ja viimeistelyvaiheessa.

5 Projektin arviointi

5.1 Toteutuksen arviointi

Projekti oli toteutukseltaan laaja suhteessa käytettävissä oleviin resursseihin. Toteutuksessa eniten resursseja ohjattiinkin Allin-verkostomallin kehittämiseen. Arviointivälineiden kehittämisessä tärkeimpänä pidettiin toimintakyvyn mittarin kehittämistä, joka saatettiin projektin aikana valmiiksi ja julkaistiin projektin rahoituksella.

Verkoston ylläpito edellytti laaja-alaista osaamista ja hyvää koordinaointia jäsenmäärän kasvaessa. Projektissa erityistä huomiota kiinnitettiin erityisosaamisen joustavaan käyttämiseen ja oman asiantuntemuksen syventämiseen (mm. ostopalveluna hankitut asiantuntijapalvelut, konsulttiringin perustaminen) verkoston toiminnassa. Tärkeää oli myös rakentaa hyvät yhteydenpidon ja dokumenttien välittämisen ja arkistoinnin käytännöt. Verkoston hallinnassa onnistuttiin hyvin. Projektin työntekijät olivat sitoutuneita projektin tulostavoitteisiin

ja tiimin sisäisessä yhteistoiminnassa ja tiedonvälityksessä onnistuttiin hyvin.

Palvelujen laadunarviointi edellytti arviointimenetelmien hallintaa. Toteutuksen onnistumisen kannalta oli välttämätöntä rakentaa projektin työntekijöille oman osaamisen syventämismahdollisuus. Tähän saatiin hyvä mahdollisuus Suomen laatupalkintokilpailun arvioijatehtävistä, asiantuntijoiden kanssa toteutetuista projektin toteutettavuusarvioinnista ja markkinointisuunnittelusta.

Yliopistoyhteistyö kustannusanalyttisessä osiossa oli välttämätöntä, koska Kehitysvammaliiton tutkijoilla ei ollut ko. tieteenalan osaamista. Pitkä maantieteellinen etäisyys aiheutti jonkin verran hankaluuksia ja nosti kustannuksia. Etelämpää ei yhteistyökumppania kuitenkaan saatu.

Arviointivälineiden kehittäminen tuoteksi asti on pitkälinen ja paljon resursseja vaativa prosessi. Projektissa oli resurssit huomioon ottaen tyydyttävä hyvin rajallisiin tavoitteisiin. Rajaus osoittautui onnistuneeksi.

Projektin johtoryhmä osallistui aktiivisesti projektin toteutuksen arviointiin. Johtoryhmän jäsenet antoivat arvokasta tietoa verkostomallin kehittämiseen ja projektin tuotekehittelyyn. Projektin johtoryhmätyöskentelyssä hyödynnettiin laaja-alaisesti johtoryhmän jäsenten asiantuntemusta (asiantuntija-alustukset liittyen projektin toteutukseen, johtoryhmän osallistuminen verkoston työkonferensseihin, projektin lopputulosten ja käsikirjoitusten kommentointi).

5.2 Lopputulosten arviointi

Projektin toimeenpanosuunnitelmassa asetetut tulostavoitteet saavutettiin kiitettävästi, suunnitteluvaiheessa määritellyt oletettavat lopputulokset osittain jopa ylitettiin mm. verkoston jäsenhankinnassa. Projektissa vahvistui käsitys, että verkostoille, joissa palvelujen tuottajat saavat asiantuntijapalveluja itselleen tärkeisiin kohteisiin, on kysyntää. Erityisosaamisen eriydyttyä tarvitaan verkostoja, joissa palvelujen tuottajat voivat vaihtaa kokemuksiaan ja saavat tietoa palvelujen järjestämisen hyvistä käytän-

nöistä. Haasteena on, kuinka verkoston rakenne saadaan pidettyä riittävän kevyenä, jotta verkoston jäsenyydestä aiheutuvat kustannukset eivät nouse liian korkeiksi ja esteeksi osallistumiselle. Edelleenkin tulee kehitysvammaisten roolia vahvistaa palvelujen suunnittelussa ja arvioinnissa. Projektin kokemukset antavat hyvän lähtökohdan kehitysvammaisten osallistumista tukevien, selkokielisten materiaalien kehittämiseksi.

Verkoston jäsenet kehittivät laatukierroksella uusia toimintamalleja ja työkäytäntöjä. Tulevaisuuden haasteena onkin koota näistä malleista ja kehitetyistä käytännöistä valtakunnallista hyvien käytäntöjen tietopankkia, jota muut palvelujen tuottajat voisivat hyödyntää asumispalvelujen suunnittelussa.

Arviointivälineistä julkaisumuotoon saatettu toimintakyvyn arviointiasteikko on saatujen palautteiden mukaan tullut kehitysvamma-alalle ajankohtaiseen tarpeeseen. Se on otettu käyttöön laajasti myös Alli-verkoston ulkopuolella.

Kustannusten analysointivälinettä ei vielä ole julkaistu, joten sen hyödyllisyyttä ei pilotiiviksi laajemmin ole voitu testata. Väline on sovellettavissa helposti myös muihin hyvinvointipalveluihin, joten sen kokonaisuhyöty riippuu paljolti markkinointiin ja jatkosovelluksiin käytettävistä resursseista.

6 Tulevaisuuden näkymät ja jatkosuunnitelmat

Kehitysvammaisten asumispalvelujen kehittäminen on suuri haaste edelleenkin kehitysvammaisissa palveluissa. Kehitysvammaisille tarvitaan lisää asuntoja. Keskeisinä haasteina projektissa nousi esille seuraavia näkökulmia liittyen asumispalvelujen kehittämiseen:

- Kehitysvammaisilla ei ole tarpeeksi asuntoja.
- Osa asunnoista on liian ahtaita ja liian harvoin kehitysvammaisilla on käytössään omaa kylpyhuonetta ja keittiötä.

- Yhteisöasumisessa kehitysvammaisilla pitäisi olla paremmat mahdollisuudet vaikuttaa asuintovereiden valintaan.
- Jokaisen kehitysvammaisen pitäisi saada halutessaan asumisvalmennusta ja asumiskokeilua ennen varsinaista muuttoa. Tällä voitaisiin välttää vääriä asuinpaikka-valintoja.
- Nuorten kehitysvammaisten asumisen suunnittelu. Nuorten kehitysvammaisten tarpeet eroavat aikuisten kehitysvammaisten tarpeista. Haasteena on kehittää

- asumispalveluja, jotka ottavat huomioon nuorten elämänvaiheen erityispiirteet ja tukevat nuoria yhteiskuntaan liittymisessä ja antavat mahdollisuuden itsenäistymistaitojen harjoitteluun.
- Kehitysvammaisia ja heidän läheisiään ei kuulla tarpeeksi asuntojen ja palvelujen suunnittelussa. Systemaattiset asiakaspalautejärjestelmät ovat vielä kehittymässä. Palvelusuunnitelmat ovat hyvä työväline, mutta tietojen jatkohyödyntämisessä ja asetettujen tavoitteiden seurannassa on puutteita kunnissa. Palvelusuunnitelmia ei ole mahdollista tarkastaa säännöllisesti ja isommissa kunnissa kaikille kehitysvammaisille ei ole ehditty tehdä palvelusuunnitelmaa.
  - Laatutekijöiden rinnalla tulee tarkastella taloudellisia tekijöitä. Palvelujen suunnittelussa tarvitaan laaja-alaisempaa seudullista yhteistoimintaa. Pienten kuntien on vaikea vastata yksin asiakkaiden tulevaisuuden palvelutarpeisiin. Seudullista yhteistoimintaa tarvitaan mm. autististen henkilöiden ja kehitysvammaisten, joilla on mielenterveysongelmia, asumisen järjestämisessä.

- Ympäristösuunnittelun asiantuntijat tarvitsevat lisätietoa selkokielestä ja sen merkityksestä. Enemmän tarvitaan selkokielistä tiedonvälitystä, joka auttaa lähiympäristössä liikkumisessa ja yleisten palvelujen käytössä.

Jatkossa lisärahoitusta tarvitaan projektissa kerättyjen aineistojen ja saatujen kokemusten raportointiin sekä hyvien käytäntöjen tietopankin perustamiseen. Lisärahoitusta tarvitaan tulevaisuudessa myös laatumittareiden ja indikaattoreiden laatimiseen ja kehittämishankkeisiin, joissa tuetaan kehitysvammaisten mukana oloa palvelujen suunnittelussa ja kehittämisessä.

Alli-verkostomallia ja projektin tuloksia voidaan tulevaisuudessa hyödyntää muissakin palveluissa ja muilla sektoreilla.

Liitteet

Liite 1. Projektin johtoryhmä

Eila Rahunen, johtava ylihoitaja, Savonlinnan terveydenhuollon kuntayhtymä (pj.)
Eija Bergman, varajohtaja, Helsingin yliopisto, Tutkimus- ja koulutuskeskus Palmenia
Pekka Kauppinen, talousjohtaja, Satakunnan erityishuoltopiirin kuntayhtymä
Pekka Kettunen, Kehitysvammaliiton liittohallituksen edustaja
Leena Matikka, tutkimusjohtaja, Kehitysvammaliitto
Merja Niemi, sosiaalihoaja, Halikon kunta
Salme Näsi, laskentatoimen professori Tampereen yliopistossa
Anneli Pohjola, Akatemian tutkija, Lapin yliopisto
Marjaana Suosalmi, koulutuspäällikkö, Kehitysvammaliitto
Susanna Hintsala, projektipäällikkö, Kehitysvammaliitto (siht.)

Liite 2. Työntekijät

Ilona Ainali, YTM, projektisihteeri
Susanna Hintsala, KM, projektipäällikkö
Leena Matikka, dosentti, PsT, tutkimusjohtaja, projektin johtaja
Tua Nummelin, VTM, tutkija (osa-aikaisesti Voimavarat vaikuttaviksi –projektissa)
Jussi Perkinen, VTM, tutkimusapulainen, 24.4.-6.10.2002 kokopäiväinen, 7.10.2002-31.3.2003 tuntityöntekijänä projektissa
Merja Renko, HTM, tutkija, 20.5.-30.9.2002. 1.10.2002 lähtien tutkimussopimus Lapin yliopiston kanssa
Sirkka Ruikkala, KTM, konsultti 25.2.2003 – 31.3.2004

Verkoston konsultteina ja kouluttajina ovat toimineet Kehitysvammaliiton tutkija Hannu Vesala, koulutuspäällikkö Marjaana Suosalmi, johtava konsultti Heikki Seppälä ja kouluttaja Marjaliisa Vahtera.

Liite 3. Alli-verkoston jäsenet (31.12.2003)

Kunnat (11)

Halikon kunta
Jyväskylän kaupunki
Kouvolan kaupunki
Lappeenrannan kaupunki
Limingan kunta
Lohjan kaupunki
Nousiaisten kunta
Pellon kunta
Perniön kunta
Raahen kaupunki
Salon kaupunki

Asumispalveluyhteisöt (29)

Alasentien ryhmäkoti, Asumispalvelusäätiö ASPA, Hämeenkyrö
Asuntola Ourinkoto, Satakunnan erityishuoltopiirin kuntayhtymä, Pori
Hoitokoti Jelppilä, Hausjärven vammaissäätiö, Hausjärvi
Kinnon autettu asuntola, Rauman kaupunki
Kirsikoti ry, Lieksa
Kotikartano, Jyväskylän kaupunki
Kumpulän asuntola, Kouvolan kaupunki
Laihian hoitokoti Isootupa, Eskoon sosiaalipalvelujen kuntayhtymä, Laihia
Lamminhovi, Jämsän kaupunki
Liinahaan autettu asuntola, Satakunnan erityishuoltopiirin kuntayhtymä, Pori
Linnakoti, Jämsänkosken kaupunki
Lohjan asumispalveluryhmä, Asumispalvelusäätiö ASPA, Lohja
Luhtikoti Ky, Kouvola
Lumisuon asuntola, Satakunnan erityishuoltopiirin kuntayhtymä, Kankaanpää
Martti Niemelän koulun asumisyksikkö, Nuorten ystävät ry/Toivola-koti, Muhos
Osasto Metsäkulma, Eskoon sosiaalipalvelujen kuntayhtymä, Seinäjoki
Palvelukoti Albatrossi, Kymenlaakson erityishuollon kuntayhtymä, Kuusankoski
Palvelukoti Kuusela, Kymenlaakson erityishuollon kuntayhtymä, Kuusankoski
Papanmäen asuntola, Eskoon sosiaalipalvelujen kuntayhtymä, Isojoki
Pomelokoti Oy, Jämsä
Ravaninkoto, Satakunnan erityishuoltopiirin kuntayhtymä, Vanha-Ulvila
Ryhmäkoti Kestintupa Ky, Nivala
Ryhmäkoti Rantapirtti, Nuorten ystävät ry/Toivola-koti, Muhos
Samppustenkoto, Rauman kaupunki
Satu-koti Oy, Riihimäki
Savon koti Oy, Savonlinna
Tornion ryhmäkoti, Tornion kaupunki
Uudenmaan erityishuoltopiiri, Lohjan asuntolat, Lohja
Ähtärin hoitokoti, Eskoon sosiaalipalvelujen kuntayhtymä, Ähtäri

Liite 4. Julkaisut

- Jones, G. P., Lawn, R., Matikka, L. M., & Tössebro, J. (2003). International innovations in monitoring service quality. In V. J. Bradley, & M. H. Kimmich (Eds.), *Quality enhancement in developmental disabilities. Challenges and opportunities in a changing world* (pp. 235-255). Baltimore, ML: Brooks Publishing.
- Matikka, L. M., Hintsala, S., Nummelin, T., & Ainali, I. (2002). Evaluation and improvement of residential services. Manuscript submitted for publication.
- Matikka, Leena M, Ojanen, Markku & Vesala, Hannu (2003). *Keto – toimintakyvyn arviointi-asteikko. Käyttöopas*. Helsinki: Kehitysvammaliitto ry.
- Renko, Merja (painossa). *Toimintaperusteisen kustannuslaskennan soveltaminen kehitysvammaisten asumispalveluyksiköissä*. Helsinki: Kehitysvammaliitto.

Liite 5. Tieteelliset esitelmät ja posterit (2001-2003)

- Hintsala, Susanna*, Nummelin, Tua, Matikka, Leena M. & Ainali, Ilona (2002). The Development of a Quality Network for Residential Services. A presentation presented in the Inaugural Conference of IASSID Europe in Dublin, 12-15 June 2002.
- Hintsala, Susanna*; Matikka Leena M.; Nummelin, Tua; Ainali, Ilona ja Ruikkala, Sirkka (2003): Alli – vertaisverkostolla voimavarat vaikuttaviksi. 6. Kehitysvammautumkimuksen konferenssi, Helsinki 19.-20.11.2003.
- Hintsala, Susanna; Matikka Leena M.; Nummelin, Tua; Ainali, Ilona ja Ruikkala, Sirkka* (2003): Alli – Laatu kehitysvammaisten asumiseen verkostotoiminnalla. Poster. 6. Kehitysvammautumkimuksen konferenssi, Helsinki 19.-20.11.2003.
- Matikka, Leena M.*, Ainali, Ilona, Hintsala, Susanna & Nummelin, Tua. (2002). Improving Services for People with Intellectual Disabilities. Poster presented in the 4th International Conference on Evaluation for Practice in Tampere, July 4-6 2002.
- Matikka Leena M.; Hintsala, Susanna; Nummelin, Tua; Ainali, Ilona* ja Ruikkala, Sirkka (2003): Asumispalvelujen arviointi ja kehittäminen. Poster. 6. Kehitysvamma-tutkimuksen konferenssi, Helsinki 19.-20.11.2003.
- Nummelin, Tua*, Hintsala, Susanna, Matikka, Leena M. & Ainali, Ilona (2002). Evaluating Residential Service Systems in Municipalities. A presentation presented in the Inaugural Conference of IASSID Europe in Dublin, 12-15 June 2002.
- Nummelin, T.*; Matikka L. M., Hintsala, S., Ainali, I. & Ruikkala, S. (2003). Alli-laatuverkosto kuntien tukena kehitysvammaisten asumispalvelujen kehittämisessä. 6. Kehitysvammautumkimuksen konferenssi, Helsinki 19.-20.11.2003.
- Nummelin, T.*; Hintsala, S., Matikka, L. M., Ainali, I. & Ruikkala, S. (2003). The Quality Network for Residential Services. Paper presented in the 7th Annual Research Conference of NNDR (Nordic Network on Disability Research), Jyväskylä, 18.-20. 9. 2003.

Liite 6. Muut tuotteet

Alli-esite, 2. versio, 13.11.2003

Alli-esittelykalvot, 2. versio 13.11.2003.

Hintsala, Susanna, Ainali, Ilona, Nummelin, Tua, Ruikkala, Sirkka & Vesala, Hannu (2003). Asumisyksikköjäsenen Alli-kansio.

Mäkinen, Anna-Kaisa & Virtanen, Petri (2001). Sinun tuellasi, minun ehdoillani – laatumatka hyvään asumiseen. Etukäteisarviointi Kehitysvammaliiton Voimavarat vaikuttaviksi -projektista. Helsinki: Net Effect.

Nummelin, Tua, Hintsala, Susanna & Ainali, Ilona (2003) Kuntajäsenen Alli-kansio.

Nummelin, Tua & Hintsala, Susanna (2003). Kysely kehitysvammaisille kunnan palveluista. 18.8.2003, 2. versio.

Nummelin, Tua & Hintsala, Susanna (2003). Palvelujen käyttö ja tarve – tiedonkeruulomake. 21.8.2003, 2. versio.

Liite 7. Alli-verkoston toimintasääntö

1. Nimi ja asema

Verkoston nimi on Alli-laatuverkosto. Verkosto toimii Kehitysvammaliitto ry:n yhteydessä Helsingissä.

2. Tarkoitus

Verkoston tarkoituksena on tarjota kehitysvammaisten asumispalveluja tuottaville yhteisöille asiantuntija-apua ja vertaistukea asumispalvelujen arvioinnissa ja kehittämisessä. Tarkoituksensa toteuttamiseksi verkosto

- tarjoaa jäsenille spesifisti kehitysvammaisten asumispalveluihin kehitettyjä arvioinnin ja kehittämisen välineitä (laatukierrokset, arvioinnin välineet)
- järjestää verkoston jäsenille koulutusta ja konsultaatiota
- ylläpitää internetin välityksellä toimivaa verkoston keskusteluryhmää
- kerää tietopankkia asumisen järjestämisen hyvistä käytännöistä

3. Jäsenyys

Verkoston jäseniä voivat olla asumispalveluyksiköt, kunnat ja kuntayhtymien laitosesastot ja asumisyksiköt. Verkoston johtoryhmä päättää jäsenten hyväksymisestä ja erottamisesta. Jäsenyys vahvistetaan kahdeksi vuodeksi kerrallaan. Jäsenyyden edellytyksenä on jäsenmaksun suorittaminen. Jäsenyys voidaan uusida hakemuksesta.

4. Organisaatio

4.1 Johtoryhmä

Verkoston toiminnasta vastaa Kehitysvammaliiton liittohallituksen ohjauksessa ja valvonnassa Alli-laatuverkoston johtoryhmä. Johtoryhmä toimii Kehitysvammaliiton säännöissä tarkoitettuna liittohallituksen asettamana toimikuntana.

Kehitysvammaliiton liittohallitus nimittää Alli-laatuverkoston johtoryhmään kahdeksi vuodeksi kerrallaan puheenjohtajan ja 7 – 9 jäsentä. Johtoryhmän jäsenenä tulee olla myös vähintään yksi Kehitysvammaliiton työntekijä.

Johtoryhmä valitsee keskuudestaan varapuheenjohtajan. Johtoryhmän sihteerinä toimii Kehitysvammaliiton nimeämä henkilö.

4.2 Johtoryhmän tehtävät

Johtoryhmän tehtävänä on

- valmistella Alli-laatuverkoston toimintasuunnitelma, talousarvio ja toimintakertomus
- vastata verkoston toiminnasta ja raportoida siitä Kehitysvammaliiton liittohallitukselle
- hyväksyä jäsenhakemukset
- käsitellä verkostolle tehdyt aloitteet

5. Nimenkirjoitus

Verkoston nimen kirjoittavat johtoryhmän puheenjohtaja ja sihteeri. Toimeenpanoluonteisissa asioissa verkoston nimen kirjoittaa verkoston sihteeri.

6. Talous

Verkoston talous on osa Kehitysvammaliiton taloutta. Verkoston toiminnasta aiheutuvat kulut katetaan pääasiassa vuosittain perittävillä jäsenmaksuilla. Kehitysvammaliiton tilintarkastajat tarkastavat myös verkoston tilit. Verkoston jäsenyydestä peritään Kehitysvammaliiton liittohallituksen määräämät jäsenmaksut.

7. Toimintasäännön muuttaminen

Kehitysvammaliiton liittohallitus voi tehdä muutoksia toimintasääntöön verkoston johtoryhmän esityksestä.

8. Verkoston lakkauttaminen

Kehitysvammaliiton liittohallitus voi lakkauttaa verkoston johtoryhmän esityksestä tai muista painavista syistä.

9. Muut asiat

Verkoston toiminnassa noudatetaan muilta osin Kehitysvammaliittoa koskevia säädöksiä ja säännöksiä.